

یهکهم: پیناسه ی سیاستی دارایی

چهمکی سیاستی دارایی گوزارشت له خواست و نامانجهکانی ئه و کۆمهلهگهیه دهکات که تیبدا کار دهکات، کۆمهلهگه له سهردهمی کۆندا نامانجی تیرکردنی پیداو یستیه گشتیهکان و دابینکردنی دارایی له سهرچاوهکانی بودجهی گشتی بووه، لیرهوه ئابووریناسان زۆربهی سهرنجهکانیان لهسهر بنهماکان چرکردۆتوه له بودجهی گشتی و دانیابوون له هاوسهنگیهکهی، و لهبهرئوهی ههلهزاردنی گشتی پبویستی به رازیبوون ههیه پبویستی به بهرپرسان ههیه بهرپار بدن، و ئهم بهرپارانه رهنگه ههلهندیکجار کاریگهری ناکۆکیان ههیه، کیشهی چۆنیهتی ئاشتکردنهوهی ئهم نامانجه ناکۆکانه و گهیشتن به کاریگهریهکانیان له دۆخیکی خوازراودا دهوژینیت له ژیر رۆشنایی ئهم ئاشتهوایی و هاوسهنگیانهدا بنهما و چههمکی سیاستی دارایی پیکدیت. بیری دارایی پره له پیناسه ی جباواز بۆ چههمکی سیاستی دارایی که ههلهندیکیان وهک نمونه دههینینهوه بهلام سنووردار نین بهمانه ی خوارهوه:

1- کۆمهلهیک سیاسته که پهپوهندی به داهاتی گشتی و خهرجیه گشتیهکانهوه ههیه به نامانجی گهیشتن به نامانجی دیاریکراو

2- سیاستی بهکارهینانی نامرازه داراییه گشتیهکانه، وهک بهرنامهکانی خهرجی گشتی و داهات و بهرپوهبردنی قهرزهکان، بۆ جولاندنی گۆراوه ئابووریه گهورهکانی وهک بهرهمی نیشتمانی، دامهزراندن، پاشهکهوتکردن، وهبههینان، و دادپهروهی کۆمهلهیهتی، به مهبهستی بهدهستهینانی کاریگهریه خوازراوهکان و... دوور بکهوه رهوه له کاریگهریه نهخوازراوهکان لهسهر ههردوو داهات و بهرهم و ئاستی دامهزراندن و گۆراوه ئابووریهکانی تر.

3- کۆمهلهیک شیواز و ریسا و ریکار و ریشوینی دهولت بۆ بهرپوهبردنی چالاکیه داراییهکانی تا ئه و جینگایه ی که دهکریت، بۆ گهیشتن به کۆمهلهیک نامانجی ئابووری و کۆمهلهیهتی و سیاسی له ماوه ی دیاریکراودا.

ئهم چههمکه بهپیی ئه و رۆله ی دهولت له چالاکیی ئابووریدا دهیگیریت، په ره ی سه ند، سیاستی دارایی به پیی بناغه فیکریه کلاسیکیهکان سیاستی بیلاپه ی بوو، بهلام له دوا ی سه رهلهدانی تیوری گشتی کینیزی له دوا ی خراپیی ئابووری گهوره ی سالی 1929، سیاستی دارایی کاریگه ر بوو و دهکرا بهدهستهینانی سهقامگیری دارایی و کهمکردنهوه ی پاشهکشه، به ههماهنگی لهگهله سیاستی دراو، و ئهم گهشه سه ندنه له رۆلی دارایی دهولتهدا له چههمکی سیاستی داراییدا رهنگدانهوه ی هه بوو و سیاستی دارایی بوو به سیاستی دهستپهردان. گرنگی به نامرازه داراییهکان دراوه که له رینگه یانهوه قهباره ی خهرجی گشتی زیاد بکریت و قهباره ی کۆی خواست کاریگهری لهسهر دروست بکریت، لهگهله زیادبوونی قهباره ی کۆی خواست، بهرهمهینان ناچار دهبن قهباره ی دامهزراندنی کار و سهرمایه و خا و زیاد بکهن که سهسته، که دهپته هۆی زیادبوونی بهرهمهینان و زیادبوونی قهباره ی داهاتی نیشتمانی.

دووه م: نامانجهکانی سیاستی دارایی:

سیاستی دارایی چه ندين نامانجی ههیه که دهولت ههولئ بهدهستهینانی دمدات، و دهتوانریت سنووردار بکرین به دوو گروپی نامانجی گشتی و تهقلیدی، له نامانجه گشتیهکان بریتین له:

1. **هاوسهنگی دارایی:** به بهکارهینانی گونجاوی سهرچاوهکانی دهولت نیشان دهریت، وهک بهکارهینانی قهرزی گشتی له پرسهکانی بهرهمهیناندا، و بۆ ئهوه ی سیسته می باج به سادهیی و گونجاوی دارایی تایبهتمه ند بیت بۆ وهلامدانهوه ی پیداو یستیهکانی دهولت.

2. **هاوسهنگی ئابووری:** نوینه رایهتی قهباره ی گونجاوی بهرهمهینان دهکات بۆ گهیشتن به هاوسهنگی ئابووری، ئهم هاوسهنگیهش له کاتی هاوسهنگکردنی چالاکیی کهرتی تایبهت و کهرتی گشتی دهولتهدا بهدهست دیت، کاتیک کۆی ئه و سوودانه ی له دامهزراره گشتی و تایبهتهکانهوه سهرچاوه دهگرن دهگاته... بهرزهترین ئاستی مومکین، واته ئیستغلالکردنی

گونجاو، بۆ ئەو هی توانا کانی کۆمەلگا بگاتە قەبارە ی گونجاوی بەرھەمھێنان، و ئەگەر توانای بەرھەمھێنانی کەرتی تاییەت لە توانای کەرتی گشتی زیاتر بێت، حکومەت دەبێت بە شێوھەیکێ ناراستەوخۆ دەستەردان بکات لە سیاسەتی باجدا.

3- ھاوسەنگی کۆمەلایەتی: نوینەرایەتی گەیشتن بە بەرزترین ئاستەکانی خۆشگوزەرائی دەکات کە ئەندامانی کۆمەلگە دەتوانن بە توانا سنووردارەکانیان پێی بگەن، نەک تەنھا بە زیادکردنی بەرھەمھێنان، بەلکۆ بە دۆزینەوێی ریگەیی دادپەرورەنە بۆ داھەشکردنی ئەو بەرھەمە بەسەر ئەندامانی کۆمەلگەدا.

4- ھاوسەنگی گشتی: بە گەیشتن بە ئامانجی ھاوسەنگی لە نیوان کۆی بەرھەمی نیشتمانی و کۆی خەرجییە گشتییەکان کە بە بەکارھێنانی تاکەکەسی و وەبەرھێنان و خەرجییەکانی حکومەت نوینەرایەتی دەکریت، بۆ گەیشتن بەو ئامانجە حکومەت کۆمەلکە ئامراز بەکار دەھێنێت، لەوانەش باج، یارمەتییەکان، قەرز، لێخۆشبوون، بەشداریکردن و بەشداریکردن لە پرۆژە جیاوازەکاندا.

سەبارەت بە ئامانجە تەقلیدیەکانی سیاسەتی دارایی کە حکومەت سوودی لێ وەر دەگریت لە ھالەتەکانی ھەلاوسانی ئابووری کە کۆمەلگا ئەزموونی دەکات، کاریگەری نەڕینی لەسەر ئەندامانی کۆمەلگا دەبێت و دیارترینی ئەم ئامانجانە دەتوانرێت بەم شێوھە کورت بکریتەو:

1- گەیشتن بە سەقامگیری لە ئاستی گشتی نرخدا: بۆ دروستکردنی ژینگەیکێ گونجاو بۆ زیادکردنی بەرھەمھێنان، وە گەیشتن بە سەقامگیری لە ئاستی گشتی نرخەکاندا، و بۆ گەیشتن بەو ئامانجە، پێویستە حکومەت یەکیک لە قۆرەکانی سیاسەتی دارایی بەکار بھێنێت، ئەویش ئەوھە شایەنی باسە سیاسەتی دارایی دوو شێوھە ھەیە: ١.

أ. سیاسەتی دارایی ئۆتوماتیکی: ئەو سیاسەتێھە کە وا لە ئابووری دەکات بە ئاسانی و بەرھەم گەیشتن بە سەقامگیری ھەنگاو بێت. پاشان بەکار بردن، و بەرھەمی گشتی راستەقینە نیشتمانی.

ب. سیاسەتی دارایی نێختیاری (بە ئەنقەست): بۆ گەیشتن بە ئامانجە ئابووریە گەورەکان، پێویستی بە رێوشوینی دەستپەرەدان ھەیە بۆ ئاراستەکردنی ئابووری بەرھەم ئاراستەیی خوازاو، ئەم سیاسەتە بۆ کۆنترۆلکردنی خولگە ئابووریەکان و ھەلاوسانەکان بەکار دەھێنرێت لە ریگەیی رێکخستنی داھاتە گشتیەکان لەگەڵ خەرجییە گشتیەکان.

2- گەیشتن بە ئاستی خوازاو لە دامەزراندن: سیاسەتی دارایی رۆلێکی کاریگەری ھەبوو لە کەمکردنەوێ بیکاری کە جیھانی ئابووری گرتەو لە دوای خراپیی ئابووری گەورە لە ساڵی 1929 لە سەدەیی رابردوو، بەھۆی زیادبوونی خەرجییەکان و کەمبوونەوێ باج لە ریگەیی بەرزکردنەوێ خواستی کۆی کاریگەر، کە بوو ھۆی... زیادبوونی وەبەرھێنانەکان، کە ھۆکاری زیادبوونی خواست لەسەر دامەزراندن و دامەزراندنی ھیزی کار و سەرچاوە بەرھەمداڕەکانی بەر دەست بوو.

پروونە کە سیاسەتی دارایی کاریگەری ھەیە لەسەر گەیشتن بە ئاستی دامەزراندن و داھات و رادەیی کاریگەریەیکەیی لەسەر قەبارەیی وەبەرھێنانی تاییەت، و کارکردن بۆ کەمکردنەوێ بۆشایی داھەزینی ھەلاوسان و ھەلاوسان کە پروو بەرووی ئاستی داھات دەبێتەو.

3. گەیشتن بە ئاستی خوازاو لە بەکار بردن: لە ریگەیی سیاسەتی داراییەو ڕەنگە حکومەت بتوانێت خووی بەکارھێنانی ئەندامانی کۆمەلگە دیاری بکات، بۆ ئەوھە بتوانێت ئاستی دیاریکراو لە بەکارھێنانی خوازاو بەدەستبھێنێت.

حکومەت توانای گۆڕینی نرخێ بازارێ ھەیە ئەگەر بێھوێت ھاندانی بەکارھێنانی کالایەک یان کەمکردنەوێ بەکارھێنانی کالایەک، ئەمەش کاتیکی پروو دەدات کە نامرازەکانی سیاسەتی دارایی بەکاربھێنێت بۆ گواستنەوێ باج یان باجی گومرگی لەسەر کالاکە.

4- **دادپهرومري له دابهشکردني داهاټ و سامان:** مهبست لئي بووني پهکسانيبه له دابهشکردني سامان له نيوان نهناماني کومهلگادا، و بههرمه‌ندبوونيان له ههموو مافه کومه‌لايهټي و نابووري و سياسي و ژينگه‌يبه‌کان به شيوه‌يه‌کي پهکسان و پهکسان، و ره‌خساندني دهره‌فتي دادپهرومرانه بو ههمووان بو ئيستگلالکردني وزه‌کاني خوږيان و بهکاره‌يناني نهو وزانه به شيوه‌يه‌کي که خزمهټ به بهرژه‌وندبپه‌کاني کومهلگا بکات .

نامرازه‌کاني سياسته‌تي دارايي بو به‌ديه‌يناني دادپهرومري کومه‌لايهټي به بهرزکردنه‌وي که‌مترين موچه، که‌مکرده‌وي جياوازي موچه‌ي گشتي، ليخوشبوون له باج، سه‌پاندني جوړيکي پيشکه‌وتنخوازي باج، باشترکردني کواليتي خزمه‌تگوزارپه‌ پهرمه‌ديي و تهن‌دروستيبه‌کان، هه‌روه‌ها داببنکردني پاراستن بو دامه‌زراوه حکوميبه‌کان، به‌کارده‌ينرين، و ايان لنيکه‌ن که کنبرکي له‌گهل دامه‌زراوه تايه‌ت و بيانيه‌کان بکه‌ن، و پاراستني مافي کرکي‌کاره‌کانيان له ههمان کاتدا به ده‌سته‌يناني کارايي نابووري، و په‌يوه‌ستبوون به ثاره تايه‌ته‌کاني و مزاره‌ته حکوميبه‌کان و نورگانه گشتيه‌کان و دامه‌زراوه‌کان بو نيراده‌ي گشتي خوږيان بو دوورکه‌وتنه‌وه له به‌فيرودان و گهنده‌لي ساماني گشتي.

5. **گه‌شه‌پيدان و گه‌شه‌ي نابووري:** گه‌يشتن به ئاستيکي دپاريکراو له گه‌شه‌کردن و گه‌شه‌سندني نابووري ديارترين نامانجه که ههموو ولاتان به تايه‌تي ولاتاني تازه‌پيگه‌يشتو به‌دوايدا ده‌گه‌رين، بو گه‌يشتن بهو نامانجه حکومهټ زياتر پشت به پاره‌دارکردني کورته‌ينان ده‌به‌ستيت بو کوکرده‌وي گه‌وره‌ترين به‌شي گه‌شه‌پيدان خه‌رجيبه‌کان. هه‌روه‌ها کارده‌کات بو زيادکردني سه‌رچاوه داراييه‌ ده‌رمکي و ناوخوږيبه‌کاني بو داببنکردن و بهرزکردنه‌وي دهره‌فتي و به‌ره‌ينان. هه‌روه‌ها حکومهټ به که‌لک و مرگرتن له نامرازه‌کاني سياسته‌تي دارايي کارده‌کات، له‌وانه داهاټي گشتي، خه‌رجي گشتي، و بودجه‌ي گشتي، بو کوکرده‌وي پاشه‌که‌وتي تايه‌ت و گشتي، جا ناچاري بيت يان ئيختياري، هه‌روه‌ها کار له‌سه‌ر بازاره داراييه‌کان و دارايي بانکي ده‌کات و ناراسته‌کردني بو گه‌يشتن به گه‌شه‌سندني نابووري.

6. **گه‌يشتن به هاوسه‌نگي له ته‌رازووي بازرگاني:** سياسته‌تي دارايي به‌کارديت بو هه‌ولدان بو گه‌رانده‌وه‌ي هاوسه‌نگي بو بالانسي پاره نه‌گه‌ر به‌هاي کوي هاورده که‌متر بيت له به‌هاي کوي هه‌نارده‌کردن، به‌ره‌پيشبردني هه‌نارده و که‌مکرده‌وه‌ي هاورده به زيادکردني باجي گومرگ له‌سه‌ر هاورده و که‌مکرده‌وه‌يان له‌سه‌ر هه‌نارده‌کردن، له ههمان کاتدا پشتگيري حکومهټ له‌سه‌ر هه‌نارده‌کردن

سي يه‌م: نامرازه‌کاني سياسته‌تي دارايي:

ده‌توانريت جياوازي بکريت له نيوان دوو جوړ نامرازي سياسته‌تي دارايي به گشتي، نه‌مه‌ش به‌پي شيوزي جيبه‌جيکردن و جيبه‌جيکردنيان، که نامرازي نوټوماتيکي و نه‌خوازاو و نامرازي ئيختياري يان مهبستدارن.

1- **نامرازي نوټوماتيکي (بي مهبست):** نه‌مانه کومه‌ليک نامرازن که به‌بي پيوستي به ده‌ستپه‌رداني راسته‌وخوي حکومهټ کارده‌کهن:

أ. **باجي هه‌لکشان:** نه‌مانه نهو باجانن که به شيوه‌يه‌کي سروشتي کمه‌دبهنه‌وه له‌گهل که‌مبوونه‌وي داهاټ له کاتي پاشه‌کشدا، هه‌روه‌ها له‌گهل زيادبووني داهاټ له کاتي خوږگوزهرانيدا زياد ده‌کات، واته کوي خواست له کاتي خوږگوزهرانيدا سنووردار ده‌کهن و له کاتي پاشه‌کشدا هاني دده‌ن.

ب. **يارمه‌تي و گواسته‌وه:** نامرازيکه بو دووباره دابه‌شکردنه‌وي داهاټي نيشتماني له نيوان چينه‌کاني کومهلگادا، و وهک نهو هاوکارپانه‌ي ده‌ولت بو که‌رتي خيزان پيشکه‌شي ده‌کات، ده‌به‌خشرين.

ج. سیاستی پالیشتی کهرتی: به تاییهتی نهو پالیشتییهی که به کهرتی کشتوکال دهرتیت به هوی که موبو نهو هی داهاته کانیان له نهنجامی کاریگری وهرزی کشتوکال به هوی هؤکارهکانی دهرهوی کؤنترؤلی نهوان، وهک گؤرانی که شو ههوا یان دابهزینی جیهانی له ناستی گشتیدا له نرخهکان... هتد.

2- نامرزی ئوتوماتیکی مه به ستدار: خهرجیه گشتیهکان له دیارترین نامرازهکانن که حکومت به کاری دههینتیت چونکه پهیهسته به ژیانی راستهقییهی نهندامانی کؤمه لگا و رؤلی نهوان له دابینکردنی پیداویستییه گشتیهکانی تاکهکان، ههروهها بهدیهنانی قازانجی گشتی بؤیان به لام دهولت له ریگیهی نهوهی کوی دهکاتهوه نهه خهرجیهانه دابین دهکات، لهژیرواوی داهاتی گشتیدا له سهراچاوه جؤراوجؤر مهکانیهوه مافی نهوهی ههیه، بهه پنیسه هه ماههنگی و هاوتاکردنی نیوان خهرجیهکان و داهاته گشتیهکان نه رکیکی دیاریکراوه که له لایهن دهولت، و پنی دهوتریت بودجهی گشتی.

چوارهم: سیاستی دارایی له روانگیه قوتابخانه ئابورییهکانهوه

پیش قهرانی ئابوریی گهرههی سالی ۱۹۲۹، سیاستی دارایی تاییهتمهندی روونی نهبووه یان به (سیاستی دارایی) ناسراو نهبووه، چونکه دهسه لاتیکی ریخراو نهبووه بؤ بهریوه بردنی کؤمه لگا، لهه قوناغه دا کاریگرییهکی تاییهتی لهسه چالاکیی ئابوریی نهبووه، سیاست دارایی به ضنجد قوناغهوه تیتئر بووه و به فلسفهیی جؤراوجؤر، لهوانه بیروکهی پیش کلاسیکهکانن (بازرگانان و بازارگانهکان)، فلسفههی بیروکهکانی کلاسیکهکان (نه ریخوازهکان)، و فلسفههی پهیهسته به بیرو مودیرن (هاوچهرخ یان دهستیهردانگهر)، بهه شیوهیه:

1- چه مکی سیاستی دارایی له روانگیه قوتابخانهی کلاسیکهوه.

بیرو کلاسیک پهیهسته به بیروکهی ههندیک له ئابوریناسانی وهک نادم سمیس، جؤن ستوارت میل و ریکاردو، نهه ئابوریناسانه پنیان وایه دهستی نه بیرهروی دهست و میکانیزمی بازار به تهنیا توانای ناراستهکردنی سهراچاوه ئابورییهکانیان ههیه به ره بهکارهینانی گونجاوی خویان، بهدیهنانی هاوسهنگیهکی ئوتوماتیکی له نیوان خواستی کوی گشتی و دابینکردنی کوی گشتی، و بهدهستهینانی داهاتی هاوسهنگ له ناستی ئابوریی نیشتمانیدا بهی نهوهی پیویستی به دهستهیوردانی حکومت ههیه. کلاسیکهکه به پیویستی دورخسته نهوهی دهولت له دهستهیوردان له چالاکییه ئابورییهکان جگه له سنوره بهرتهسکهکان، وهک خهرجکردن بؤ ههندیک کالاً و خزمهتگوزاری گشتی وهک ناسایش، بهرگری، دادپهروهری، و ههندیک پروژهی ژیرخانی که تاکهکان به هوی خویانهوه نهنجامی نادن، کؤتایی دیت نههش جگه له پیویستی رهچاوکردنی بیلایهنی دارایی چالاکییهکانی دهولت سهبارت به به خهرجکردن، بهدهستهینانی هاوسهنگیهکی ژمیریاری جگه له بودجهی گشتی حکومت و باج، بهجؤریک دهولت هه همیشه رازی بیت (خهرجیهکان و داهاتهکان پهکسانن)

لهسه بنهمای نههش، کلاسیکهکان سیاستی دارایی بهه شیوهیه پنیاسه دهکن: "پروسهی گؤرینی قهبارهی خهرجیهکانی حکومت یان داهاتی گشتی بؤ دروستکردنی هاوسهنگیهکی ژمیریاری له نیوانیاندا، له نهگهری ناهاوسهنگی له نیوان ههردو لایهنی بودجهی گشتی دهولتدا، یان باشتر بلین کاتیک ناتهبایی له نیوان قهبارهی خهرجیه گشتیهکان و کؤکردنهوهی داهاتی دهولتدا هه بیت دهولت لایهنیکی بودجه دهگؤریت به مه بهستی دروستکردنی هاوسهنگی له نیوانیاندا." له پنیاسهیی پنیسهوهه نامازه بهوه دهکریت که کلاسیکیهکان سهرنجیان لهسه بووه گهیشتن به هاوسهنگی دارایی له ریگیه سیاستی داراییهوه، وهک چؤن داوای کهمکردنهوهی بهردهوامی خهرجیه گشتیهکانیان دهکرد، بؤ نهوهی دهولت نهکهویته حالتهی کورتهینانهوه، ههروهها بینیان که په نابردنی حکومت بؤ قهرزکردنی گشتی له خهک ده بیت سنووردار بیت، وهکو پارهدارکردنی نهو پروژهانهی که تاکهکان نهنجامی نادن، وهک پروژهی خزمهتگوزاری، و پارهدارکردنی خهرجیه ناوازه چاوهرواننهکارهکانی وهک وهرزه خراپهکان و کارهساتهکان.

2- چه‌مکی سیاستی داریی له روانگه‌ی قوتابخانه‌ی کینسیه‌وه.

دوای ئه‌وه‌ی تیوری کلاسیک بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر زال بوو و ئه‌و رۆله‌ی سنوورداره‌ی که بۆ سیاستی داریی ده‌کرد، ئه‌و پێشهاته‌ی سیاسی و نابوورییه‌ی گه‌وره‌یه‌ی که له‌ سی و چله‌کانی سه‌ده‌ی رابردوودا جیهانیان گه‌مارو‌دا، که به‌ داکشانی جیهانی و جه‌نگی جیهانی دووم ده‌تاسرا ، بووه‌ هۆی گۆرینی هه‌ندیک چه‌مک، له‌ ولاتانی سه‌رمایه‌داریدا بانگه‌وازی ده‌ستوهرانی زیاتری حکومت له‌ ژبانی نابووریدا ده‌ستیپێکرد له‌ هه‌ولێکدا بۆ سنووردارکردنی کاریگه‌رییه‌کانی ئه‌و بارو‌دوخانه‌. کینز روونی‌کرده‌وه‌ که نابوری نیشتمانی به‌ هیزیک چاکسازی ناسه‌قامگیر و ئۆتوماتیکی تایه‌تمه‌ند نییه‌ و نابووریش له‌ بنه‌رته‌دا ناسه‌قامگیره‌، به‌مه‌ش ئاستی گشتی چالاکی نابووری و راستکردنه‌وه‌ی ناهاوسه‌نگی له‌ میکانیزمه‌کانی بازاردا، له‌ ریگه‌ی حکومته‌وه‌ هه‌موارکردنه‌وه‌ی دۆخی داریی خۆی، واته‌ ، گواسته‌وه‌ی رۆلی ده‌ولت له‌ قوناغی ده‌ولتی پارێزهره‌وه‌ بۆ قوناغی ده‌ولتی ده‌ستیوهردان

تیوری کینزی خالی وهرچه‌رخان بوو له‌ هزری نابووری و سیاستی دارییدا، شیکاری کینسی به‌ رهنه‌گرتن له‌ شیکاری ته‌قلیدی و ره‌تکردنه‌وه‌ی یاسای سای ده‌ستیپێکرد، که واتای ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیت که دابینکردن خواستیکی یه‌کسان به‌ خۆی و ئۆتوماتیکییوونی دامه‌زراندنیکی ته‌واو دروست ده‌کات دامه‌زراندن و به‌رهمه‌هێنان به‌نده‌ به‌ خواسته‌وه‌، به‌م شێوه‌یه‌ شیکاری کینزی به‌وه‌ ئه‌نجامه‌ ده‌گات که لادان له‌ دامه‌زراندنی ته‌واو بریتیه‌ له‌... دۆخی ئاسایی له‌ سیسته‌می نابووریدا، واته‌ پله‌یه‌ک بیکاری زۆرهملی له‌ بازاری کاردا ده‌رده‌که‌وین. له‌ ئه‌نجامی هه‌موو ئه‌مانه‌دا سیاستی داریی وازی له‌ رێسا ته‌قلیدییه‌کانی خۆی هینا (که له‌ سه‌روه‌ه‌ ئامانه‌مان پێدا) و مانایه‌کی فراوانتری له‌ مانای پێشوو وهرگرت، به‌ پێی چه‌مکی کینزی به‌ واتای هه‌ولێکانی حکومت بۆ گه‌یشتن به‌ سه‌قامگیری و هاندانی چالاکی نابووری، ئامانه‌کانی رۆیشتن له‌ ده‌روه‌ی بازنه‌ی داریی بۆ به‌شداریکردن له‌ گۆرینی پیکهاته‌ی نابووری و کومه‌لایه‌تی ده‌ولته‌دا، به‌ سیاستی داریی ده‌ستیوهردانگه‌رانه‌ نازه‌د کرا بۆ جیاکردنه‌وه‌ی له‌ سیاستی داریی بێلایه‌ن، ده‌ولت له‌ کۆتاییدا بوو به‌ به‌رپرسیار له‌ سه‌لامه‌تی و به‌هیزی نابووری نیشتمانی به‌ گشتی هه‌روه‌ها سیاست بوو به‌ ئامرازیکه‌ی سه‌ره‌کی و به‌رپرسیار بوو له‌ به‌ده‌سته‌پێانی هاوسه‌نگی نابووری له‌ ئاستی دامه‌زراندنیکی ته‌واو داگرنگی به‌ کۆی خواست و ئه‌و دیاریکه‌رانه‌ی که کاریگه‌رییان له‌ سه‌ره‌، که بریتین له‌ خه‌رجیه‌کانی به‌کاربه‌ر، و به‌ر هینانی حکومت، و بازرگانی پاکی ده‌رمکی.

3- چه‌مکی سیاستی داریی له‌ روانگه‌ی قوتابخانه‌ی نه‌ختینه‌کان:

3- چه‌مکی سیاستی داریی له‌ روانگه‌ی دراوگه‌رانه‌وه‌:

له‌ کاتێکدا کینز به‌ پێویستی زانی ده‌ییت حکومت نابووری ریکبخات له‌ ریگه‌ی ئامرازه‌کانی سیاستی دارییه‌وه‌ بۆ به‌رپوه‌بردنی خواستی گشتی، تیوریسته‌کانی قوتابخانه‌ی شیکاگو به‌ سه‌رۆکایه‌تی میلتون فریدمان، ده‌ستوهرانی حکومت له‌ نابووریدا وه‌ک هۆکاریکی به‌ر به‌ست بۆ گه‌شه‌پێدان و گه‌شه‌ی نابووری ده‌زانن، چونکه‌ ده‌یته‌ هۆی به‌ر به‌ست خستنه‌ سه‌ر بازار و نرخه‌کان و به‌م شێوه‌یه‌ش کاریگه‌ری نه‌رینی له‌ سه‌ر چالاکی نابووری ده‌ییت، ئه‌و ئه‌نجامه‌ی که دراوانسه‌کان سه‌باره‌ت به‌ میتۆدی کینزی گه‌یشتونته‌ ده‌ستیان، و له‌لایه‌ن (فریدمان) هوه‌ سه‌لمه‌نراوه‌، ئه‌وه‌ بووه‌ که هۆکاری پشت به‌رزبوونه‌وه‌ی به‌رده‌وامی خستنه‌رووی پاره‌ بووه‌، که بووه‌ هۆی به‌رزبوونی مووچه‌ و نرخه‌کان له‌ ماوه‌ی شه‌سته‌کاندا، له‌ گه‌ل به‌رزبوونه‌وه‌ی رێژه‌ی بیکاری له‌ ماوه‌ی سالانی هه‌فتاکان، له‌ ئه‌نجامدا ئه‌وه‌ی به‌ هه‌لاوسانی چه‌قه‌ستوو ناسراوه‌.

جگه‌ له‌ به‌رخۆدانی سیاسی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ به‌رامبه‌ر به‌ زیادکردنی باج، که بووه‌ هۆی ناکارامه‌یی له‌ به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی هه‌لاوسان و له‌ به‌رامبه‌ر هه‌موو ئه‌مانه‌شدا، دراوگه‌رانه‌کان، له‌ ریگه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ کارپیکراوه‌کانه‌وه‌، پینانابوو که سیاسته‌ دارییه‌کان ده‌ی گۆرانکاریی دراوی له‌ گه‌لدا بیت چونکه‌ به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ ده‌یته‌ هۆی به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی سوود و سنووردارکردنی خه‌رجیه‌ تایه‌ته‌کان.

پينجهم: كاريگرييه نابورييه كاني سياسي دارايي گشتي

1- كاريگري راسته خو و ناراسته خو و خرجييه گشتيه كان

2- كاريگرييه نابورييه كاني باج

3- كاريگرييه نابورييه كاني قهرزي گشتي

1- كاريگري راسته خو و ناراسته خو و خرجييه گشتيه كان

أ: كاريگرييه راسته خو كاني خرجييه گشتيه كان

يه كه هم: كاريگري راسته خو له سهر بهر همي نيشتماني

شنتيكي سروشتييه كه خرجييه كاني دهولت بو دامه زاندي پروژهي بهر همدار، دهبيته هوي نهوي كه داها تي راسته خو بو دهولت له داها تي نهو پروژانه بهدستبيني، كه له نهجامدا بهر همي گشتي نيشتماني زياد دهكات، بهلام نهو زيادبوونه له بهر همي نيشتمانيدا پهيوسته به كارامه يي خرجييه گشتيه كان، و دهبينين كه خرجييه گشتيه كان كاريگري خو يان له سهر بهر هم دروست دهكن له دوو لايهنه وه:

-سهر چاوه ي نابوري و هيزي مرو يي و سهرمايه (لايهني خسته روو)، خرجي گشتي كاريگري له سهر نهو هوكارانه دهبيت له دريژخايندا و بهر همه ينيان زياد دهكات، خرجكردن بو پهرورده و تهنروستي كاريي هيزي كار زياد دهكات، خرجكردني ژيرخايش دهبيته هوي زيادبووني كاريي سهرمايه.

- كوي خواستي كاريگر، ليره دا بومان دهر دهكويت كه خرجييه گشتيه كان كاريگر بيان له سهر قهباره ي كوي خواستي كومه لگا هه يه، هر چه نده خرجييه گشتيه كان به يي جوړه كهي دهگوريت، بهلام نهو همان بو دهر دهكويت

- خرجييه گشتييه راسته قينه كان دهبيته هوي زيادبووني خرجييه گشتيه كان له نهجامي راسته خو ي زيادبووني داها تي تاكه كهي

- خرجييه كاني گواسته هوي گشتي كاريگرييه كي جياوازيان هه يه به يي بهكاره ينيان سودمه نده كانيان، بومان دهر دهكويت كه رهنه گه ناراسته ي خرجييه ناوخوييه كان بكريت، نه موش دهبيته هوي زيادبووني بهر همي نيشتماني، و له وانه يه دزه بكنه دهر وه له نابوري، جا چ له دهر وه بيت يان له دهر وه فورمي كوكر دنه وه، كه وايان ليده كات كاريگر بيان له سهر بهر همي نيشتماني نه بيت. نيستا باس له كاريگري هر جوړه خرجييه گشتيه كان دهكهي له سهر بهر همي نيشتماني بهم شيوه يه ي خوار وه.

1- خەرجی کۆمەلایەتی

ئەمانە ئەو برە پارەین کە بۆ کڕینی کالای و خزمەتگوزارییەکان خەرج دەکڕین کە بۆ گەیشتن بە ئامانجە کۆمەلایەتیەکانی پەيوەست بە گەشەپێدانی مروی بەکار دەهێنرین

- وەک خەرجکردن بۆ پەروەردە، تەندروستی، و ڕاهینان، کە خەرجیە کۆمەلایەتیە راستەقینەکان کە راستەوخۆ کار دەکەن بۆ زیادکردنی بەرھەمی نیشتمانی و بەرزکردنەوی ئاستی خواستی کاریگەر

- خەرجکردن بۆ بیمە کۆمەلایەتی و یارمەتیەکانی بیکاری، کە خەرجیە کۆمەلایەتیە گۆرانکارییەکان کە دەبنە ھۆی زیادبوونی خواستی کۆی گشتی بە زیادکردنی داھاتی تاکەکان، ئەمەش دەبێتە ھۆی زیادبوونی بەرھەمی گشتی بە شێوھەکی ناراستەوخۆ، بەلام کاریگەری ئەم خەرجیانە ڕەنگە بێتە ھۆی زیادبوونی ڕیگایەکی پێچەوانە بۆ کەمبوونەوی بەرھەمی نیشتمانی، بۆمان دەردەکەوتت کە یارمەتیەکان و بیمەکان بریتیە لە لێبڕینی باج لە داھاتی دەولەمەندەکان، کە دەبێتە ھۆی کەمبوونەوی پاشەکەوتەکانیان، پاشان کەمبوونەوی وەبەرھێنان، و پاشان کەمبوونەوی... بەرھەمی نیشتمانی.

واتە ناکوکی ھەبە سەبارەت بە کاریگەری خەرجیەکانی گواستەوێ کۆمەلایەتی لەسەر کاریگەرییەکانیان لەسەر بەرھەمی نیشتمانی.

2- ھاوکاری نابوری

ئەم خەرجیە بەرھەمدارانە بریتین لە یارمەتیە نابووریەکان کە دەولەت بۆ پرۆژە بەرھەمدارانەکان بۆ مەبەستی جۆراوجۆر دا بین دەکات، یان مەبەستیان ئەوھە

- پالپشتیکردنی ئەو پێشەسازییانە بۆ بەرھەنگاربوونەوی بەرزبوونەوی نرخێ ھەندیک کالای، وەک پالپشتیکردنی نانەواخانەکان بۆ ڕیگەریکردن لە بەرزبوونەوی نرخێ نان

- پالپشتیکردنی ھەندیک پرۆژە کە خزمەتگوزاری گشتی پێشکەش دەکەن لە ئەگەری تووشبوونیان بە کورتھێنانی لەناکاو کە ھەرھەشە لە بەردەوامییان دەکات

- پالپشتیکردنی پرۆژە بەرھەمھێنانی گشتی و قازانج نەویست بۆ ئەو کەلوپەل بە نرخێکی کەمتر لە تێچوون دا بین بکریت، وەک ئەوھە لە کارەبا و ھێلی ئاسن و پۆستە و پرۆژەکانی تر دا روودەدات.

3- خەرجی سەربازی

رەنگە ھەندیک بزانی کە ئەم خەرجیە سەربازییە کاریگەری نەرنییان لەسەر بەرھەمی نیشتمانی ھەبە، بەو پێیە پەيوەستە بە برینی بەشێک لەو بەرھەمە کە ئاراستە بەرھەمی مەدەنی دەکریت و گۆرینی بۆ بەرھەمی سەربازی، ئەمەش دەبێتە ھۆی کەمبوونەوی کالاکان، بەرزبوونەوی نرخەکانیان، و پشنتبەستن بە ھوردەکردن، کە ھەموویان کاریگەری نەرنییان ھەبە.

- بەلام راستیە کە ئەوھە کە کاریگەری ئەرینی خەرجیە سەربازییەکان لەسەر بەرھەمی نیشتمانی ھەبە، بەو پێیە ئاستی دامەزراندن لە کەرته جیاوازیەکاندا بەرز دەکەنەو بۆ دا بینکردنی پێداوێستیەکانی ھێزە چەکارەکان بۆ خۆراک و شوینی نیشتەجێبوون و جلوبەرگ، ھاوکات یارمەتیدەرن لە گەشەکردنە کەدا لە پێشکەوتنی زانستی و تەکنەلۆژی و پەروەردانی شێوازیەکانی بەرھەمھێنان.

دووه: کاریگهري راستهوخو له سهر به کارهينانی نيشتمانی

بېنگومان زيادبوونی خهر جيبه گشتیهکان دهبیته هوئی زيادبوونی کوی خواست و بهمیش قهبارهی بهکار بردن زياد دهکات، بهلام نهم کاریگهرييه له سهر بهکار بردن بهپی جوړ و نامانجی خهر جيبهکان دهگوریت، بو نمونه بومان دهردهکهویت:

1- کرینی خزمهتگوزار ییهکانی بهکار بهر له لایهن دهولتهوه و هک په وهرده، تهنروستی، بهرگری و ئاسایش راستهوخو دهبیته هوئی زيادبوونی بهکار بردن.

2- دابهشکردنی داهات له لایهن دهولتهوه که بهشیکي بو بهکار بردن تهرخان دهکریت، و هک کری و مووچه، دهبیته هوئی زيادبوونی بهکار بردن

3- کرینی نهو کالایانه له لایهن دهولتهوه که بو ههنديک له نهدامانی کومه لگه دابین دهکریت، و هک جلو بهرگ، خوړاک، و کهرستهی پزیشکی، و لیبیرینی بههای نهو کالایانه له حقهدهستهکانیان، کاریگهري له سهر قهبارهی بهکار بردن ناکات چونکه دهولت به ناوی... تاکهکان.

سپیه: کاریگهري خهر جيبه گشتیهکان له سهر دابهشکردنی داهاتی نيشتمانی

خهر جيبه گشتیهکان کاریگهري بيان له سهر دابهشکردنی داهات ههیه له ریگهی دوو قوناغوه:

قوناغی یهکهم: یهکهم دابهشکردنی داهات

لیره دا دهولت داهات له نیوان نهو فاکتورهانی بهر ههمهیناندا دابهش دهکات که بو دهولت کار دهکن، و هک نهو کری و مووچهیهی که دهولت به کرپیکارهکانی و کهرتی گشتی دهادت، له نهنجانی فاکتوره سیاسی و کومه لایهتی و ئابوورییهکاندا ناهواسهنگی دروست دهبیته لهم یهکهم دابهشکردنی داهاتدا، بویه داهاتی تاکهکان زياد دهکات و داهاتی تاکهکان کم دهبیتهوه، نهمیش پیویستی به دهولت ههیه جاریکی تر کار بو دابهشکردنهوهی داهات بکاتهوه.

قوناغی دووه: رولی دهولت له دووباره دابهشکردنهوهی داهاتی نهتهوهی

لیره دا دهولت کار دهکات بو دابهشکردنهوهی داهات به بهکارهينانی خهر جيبه گشتیهکان، که کاریگهرييه که پی بهپی جوړی خهر جيبهکان دهگوریت:

- خهر جی گواستنهوه بهگشتی دهبیته هوئی دابهشکردنهوهی داهاتی نيشتمانی، ههر چهنده بهپی جوړه که بیان جیاوازه

خهر جيبهکانی گواستنهوهی کومه لایهتی دهبیته هوئی دابهشکردنهوهی داهات له بهرژه وهندی چینه ههژار هکان

خهر جيبه گوزار ییهکانی نابهوورییهکان کار دهکن بو دابهشکردنهوهی داهات به شیوهی ماددی له شیوهی کالای و خزمهتگوزار ییهکان و داهات به شیوهیهکی ئاسویی دابهش دهکریتهوه.

خهر جيبهکانی گواستنهوهی دارایی، و هک سوودی قهرزهکان، کار دهکن بو دابهشکردنهوهی داهات له بهرژه وهندی نهو چینه دهولتههاندانی که قهرز دهن به دهولت و سوود و هردهگرن، که له بنه رندا له باجهکانی ههژاران دهردریت.

- خهر جيبه راستهقینهکان، و هک گوتمان، کاریگهري له سهر دابهشکردنی یهکهمی داهات ههیه و کار بو دووباره دابهشکردنهوهی داهات ناکمن، مهگهر بو نمونه کریی فهرمان بهران زیاتر بیت له بههای راستهقینهی ههولتهکانیان، لیره دا

زيادكردي كړي خه جى گواستنوه په ، بويه بومان دهردهكوتيت كه كاريگهري لهسهر دووباره دابهشكردنهوهى داهاى نيشتمانى ههيه.

ب: كاريگهريه ناراستهوخوكانى خه جيهه گشتيهكان

كوى خواست = خه جيههكانى بهكار بهر + خه جيههكانى حكومت + خه جيههكانى وهبههينان + ههناردهكردي - هاوردهكردي

پشتگيريكردي له ههريهكيك له پيكهاتهكانى پيشوو دهبيته هوى زيادبوونى خواستى كوى گشتى له نابووريدا، له ريگهى بهكار هينانى سياستهى خه جكردي گشتى لهلايهن حكومهتهوه به شيوهيهكى راستهوخو يان ناراستهوخو

ا- رولى خه جيهه گشتيهكان له گهيشتن به نامانجهكانى سياستهى نابوورى

خه جيهه گشتيهكان (لهگمل باج) بهشدارن له گهشهى نابووريدا بهم شيوهيه:

پشتگيريكردي له كهلهكهكردي سهرمايه له ريگهى زيادكردي وهبههينانى گشتى يان له ريگهى پشتگيريكردي كهرتى تايهت (پشتيوانى سهرمايهى فيزيكى)

پشتگيري سهرمايهى مروى

پشتگيري له تويزينهوه و پههپندان

بهكاربهينانى ريگهى جياواز بو پاراستنى ريژهى گهشهكردي

ب- خه جى گشتى و سهقامگيري نابوورى

پنويستى دهستيوهردانى دهولت بو دهستهبهكردي سهقامگيري نابوورى و دووركهوتنهوه له قهيرانهكان و پشتيوانى له گهشهى نابوورى

بهكارهينانى نامرازهكانى سياستهى دارايى: خه جيههكانى حكومت و باج

سياستهى دارايى فراوانخوازي و بچووكهروه

ئو هوكارانهى كه يارمهتى سهركهوتنى سياستهى دارايى دهن: تواناي كونترولكردي قهبارهى خه جيههكان و نهرمى

2- كاريگهريه نابووريهكانى باج

باج، وهك ليبربننيك له داهاى و سامانى تاكهكان، رولىكى گرنگ دهگيريت له نابووريهى ههموو ولاتاندا. وهك نامرازىكى سياستهى دارايى بهكارديت بو كاريگهريكردي لهسهر بههههينان، بهكاربردي، پاشهكهوتكردي و بهدهستهينانى سهقامگيري نابوورى، بهزورى رهنگه باج لهسهر داهاى يان سهرمايهى كهسيك بسهپيندريت. باجدهرى ياسايى دهتوانيت كاريگهري ئو باجه راستهوخو يان به گواستنوهى بارى ئو باجه بو كهسانى ديكه ههلبگريت. باجدهرى ياسايى ههلبگريت يان بارگرانيهكهى بگوازيتهوه، كاريگهري نابوورى لهسهر بهكاربردي و پاشهكهوتى تاكهكس ههيه.

زورچار بهرهمهینهران له ژیر کاریگهري بهکار بهراندان و هم کاریگهري بهرهمهینهران، بهلکو بو دابهشکردن و ناستی گشتی نرخهکانش دهگريتهوه.

یهکهه: کاریگهريهکانی گواستهوهی بارگرانی باج پرؤسهی گواستهوهی بارگرانی باج

پرؤسهیهکی نابووریه، که رهنه مهبست لی بیټ یان نا، نهگه بارگرانی باج نهگوازيتهوه، نهوا باجدهری یاسایی ههمان باجدهری راستهقیینه. نهگه بارگرانی باجهکه بگوازيتهوه، باجدهری یاسایی کهسیکه و باجدهری راستهقیینه کهسیکی تره. پهيوهندی نیوان دهولت و باجدهری یاسایی پهيوهندییهکی یاساییه، لهکاتیکدا پهيوهندی نیوان باجدهری یاسایی و باجدهری راستهقیینه پهيوهندییهکی نابووریه.

- بارگرانی باج دهگوازيتهوه بو پیشهوه به بهر زکردنهوهی نرخ لهلایم بهرهمهینهران لهسر نرخی کالاً بهرهم هینراوهکان.

- بارگرانی باج دهگوازيتهوه بو پشت به کهمکردنهوهی کری کریکاران یان کهمکردنهوهی نهو ماده خواهی که له دروستکردنی کالاکدا بهکاردههینریت.

- گواستهوهی بارگرانی باجی چهواشهکراو هیه نهگه باجهکه بگوازيتهوه بو کالایهکی تر که بابتهی نهو باجه نهيووه که بهسهریدا سهینراوه.

دووه: کاریگهري باج لهسر بهکار بردن و پاشهکهوتکردن

$$Y = C + S \dots 1$$

$$C = F [Y]$$

$$S = F [Y] .$$

$$Y = \text{داهات} = C = \text{بهکار بردن} = S = \text{پاشهکهوتکردن}$$

به دابهشکردنی هر دوو لای هاوکیشه (1) بهسر (Y)

$$y/y = c/y + s/y$$

وه y/s مهیلی پاشهکهوتکردنه و y/c مهیلی بهکار هینانه.. وه مهیلی پاشهکهوتکردن + مهیلی بهکار هینان = 1

مهیلی پاشهکهوتکردن = 1 - مهیلی بهکار هینان

له ریگهی نهو هاوکیشانهی که پیشتر باسمان کرد، تیدهگهین که بهکار بردن کاریگهري لهسر بری داهاټی بهکار بهر هیه

بهم شیوهیه داهاټ کارکردی بهکار بردنه، چونکه گورانکاریهکانی داهاټ بو سهروه و خوارهوه کاریگهري بیان لهسر بری بهکار بردن هیه، هروههها تنهها داهاټ نیبه که کاریگهري لهسر بهکار بردن هیه، بهلکو مهیلی بهکار بردن کاریگهري لهسر بری بهکار بردنیش هیه.

سهبارت به پاشهکهوتکردن، کاریگهري قهبارهی داهاټ و مهیلی بهکار بردنیشی لهسره چونکه پاشهکهوتکردن نهوهیه که به باشتر دهز انریت له بهکار هینان.

باج دوو جور هیه: باجی راستهوخو و باجی ناراستهوخو:

- باجی راستهوخو زیاتر کاریگری لهسەر ئهو کسانه ههیه که داهاتیان زۆره وهک لهوهی که داهاتیان کمه، لهسەر ئهم بنهمایه بهکاربردن کاریگرییهکی زۆری لهسەر نییه، بهتایبهتی نهگهر لیخوشبوونی گهوره ههیهتی بۆ داهاتی کهم چونکه نهوانه لهگهڵ داهاتی بهرز باجهکه دهنهک لهو بهشهی که بۆ بهکاربردن تهرخانکراوه، بهلکو له پاشهکهوتهکانیانوه.

- سهبارته به باجی ناراستهوخو، به پلهی یهکهم کاریگرییان لهسەر ئهو کسانه ههیه که داهاتیان کمه، کاریگرییهکانیان لهسەر بهکاربردن لهبهر دوو هۆکار گرنهگه: یهکهم، که مهیلی سنوره کی (حدی) بۆ بهکارهینان بۆ ئهم چینه زۆره، دووهم، که ئهو کسانهی داهاتیان کمه زۆرینه له دانیشتوان، و لهسەر ئهم بنهمایه، بهکاربردن به شیوهیهکی بهرچاو کاریگری دهیهتی، بهلام ئهم کاریگرییه پهیهسته به دوو هۆکار وه، یهکهمیان ئهوهیه که ئایا داواکاری بۆ ئهو کالایهیه که باجهکهی لهسەر دادهنریت نهرمه یان نانهرمه (پینهرمیه)، ئهوا سهپاندنی باج به شیوهیهکی بهرچاو بهکارهینانی تاکهکان کهمهکاتهوه، نهگهر داواکارییهکه نانهرم بهیت، ئهوا بهکاربردن کاریگری لهسەر دهیهتی، بهلام تهنها کهمیک.

بهم پێیه کاریگری باج لهسەر بهکاربردنی ئهم دوو پۆله ریژهیی پیچهوانهیه لهگهڵ قهبارهی کۆی داهاتی ههریهکیان، ئهمهش بهو مانایهیه که تا قهبارهی داهات گهورهتر بهیت کاریگری زیادکردنی باج لهسەر بهکاربردن بچووکتر دهیهتهوه کاریگری باجهکه لهسەر بهکاربردن ههروهها بهنده به بهکارهینانی داهاتی باجهکه لهلایهن دهولتهوه، بۆیه نهگهر خهرجی بکات بۆ گهران بهوای ههندیک کالای و خزمهتگوزاریدا، ئهمه قهرههوی کهمبوونهوهی بهکاربردن دهکاتهوه که له ئهجامی بهکارهینانی تاکهکانهوه سهرهلهدهات له ئهجامی سهپاندنی... باج و به پیچهوانهوه، بهکاربردن مهیلی کهمبوونهوهی ههیه.

سهبارته به کاریگری باج لهسەر پاشهکهوتهکردن، کاریگرییهکهی بهینی جۆری باجهکه دهگۆریت، باجی راستهوخو که داهات وهک بنهما وهردهگریت، کاریگری زیاتری لهسەر پاشهکهوتهکردن ههیه وهک له سه بهکاربردن، چونکه چینی دهولتههند - له زۆریه حالتهکاندا - نهگهری ههیه بۆ ئهوهی بارگرانی ئهم باجانه له ئهستو بگریت و لهبهر ئهوهی پاشهکهوتهکردن نهرمتره له بهکاربردن سهبارته بهو گۆرانکاریانهی که روودهدهن.

لێرهدا پێویسته ئاماژه بهوه بکهین که کهمکردنهوهی پاشهکهوته له نیوان تاکهکاندا به شیوهیهکی سروشتی دهیهته هۆی دروستبوونی پاشهکهوتهی نهختینهی ناچاری بۆ بهرژموهندی دهولته.

سهبارته به باجی ناراستهوخو، که بهسەر کالای و خزمهتگوزاریهکاندا دهسپینریت، بهشیوهیهکی سروشتی دهیهته هۆی بهرزبوونهوهی نرخه ئهو کالایانه، بهمهش بهکاربردن به ریژهیهکی زیاتر کهم دهکاتهوه له کهمکردنهوهی پاشهکهوته و دروستکردنی پاشهکهوتهی ناچاری بۆ بهرژموهندی دهولته. ههروهها لهکاتیگدا ئهوان دهیهته هۆی کهمبوونهوهی قهبارهی فرۆشتن، بۆ گومان دهبنه هۆی کهمکردنهوهی پاشهکهوتهی خاوهنکارهکان.

سێیهم: کاریگری باج لهسەر بهرهمهینان

کاریگری باجهکان له ریگهی کاریگرییهکهیهوه لهسەر گۆراوه نابووریهکان دهردهکهویت، واته له ریگهی کاریگرییهکانی لهسەر کۆی بری نابووری (پاشکهوته، بهکاربردن، وهبههینان) و له ریگهی کاریگرییهکانی لهسەر هۆکارهکانی بهرهمهینان (کار و سهرمایه) دهردهکهویت. به بهکارهینانی بۆ دابینکردنی دارایی بهرنامه و چالاکییهکانی وهبههینان له لایهک و بهکارهینانی وهک ئامرازیک بۆ ئاراستهکردنی نابووری نیشتمانی بهرمو وهبههینانی خوازاراو له لایهکی دیکهوه، بهمهش بهرهمی نیشتمانی زیاد دهکات.

لیخوشبوونی باج کاردهکات بۆ زیادکردنی ریژهی گهرانهوهی سهرمایه، بۆیه سهرمایه مهیلی وهبههینانی ههیه لهو لقانهی که کهوتونهته ژیر ئهو لیخوشبوونانه، ههروهها شیوازی وهبههینان له چالاکییه وهبههینانه بیهخسراوهکانهوه

دهگوریت بو چالاکیهکانی و بهر هینانی لیخو شبوو، هر وهها باج کار دهکات بو پاراستنی بهر همی ناو خوی به بهر زکردنهوی نرخي باجی گومرگی لهسهر کالاً هاورده کراوهکان، بهم شیوهیهش تاکهکان زیاتر نامادهن کالای بهر هم هینراوی ناو خوی بکرن، و بهم شیوهیه زیادبوونی خواست بهر هم هینان زیاد دهکات.

هر وهها باج رهنکه بیته هوی کاریگهری فراوانبوون لهسهر بهر هم هینان له ریگهی نهوی که به باجی شاراوه ناسراوه، چونکه بهر هم هینان پنا بو کهمکردنهوی خهر جیهکانی بهر هم هینان دهبن.

بهر زکردنهوی بهر هم هینان به مهستی پاراستنی داهاتهکانیان پیش سپاندنی باج، واته قهره بووکردنهوی باجهکه به کهمکردنهوی تیچوون و زیادکردنی بهر هم هینان.

سهبارت به کاریگهریه نهرینیهکانی باج، نهوان نهویه که باجی بهرزی داهات کار و هاندانهکانی بهر هم هینانی تاکهکان لاواز دهکات، له کاتیکدا باجی مامانوهند کار دهکات بو زیادکردنی بهر هم هینان بو قهره بووکردنهوی کهمی باج لهسهر داهاتهکانیان.

هر وهها باجهکه کاریگهری لهسهر بهر هم هینان هیه له ریگهی کاریگهریه کهمی لهسهر توانای کارکردن و بهو پییهی باجهکه لیبرینیکه له داهاتی تاکهکان، نهمش به مانای کهمی ونهوی به کار هینانی کالای پیویست و بهمش کهمی ونهوی توانای کارکردنیان دیت.

هر وهها باج کاریگهری لهسهر بهر هم هینان هیه له ریگهی کاریگهریه کهمی لهسهر قهبارهی و بهر هینان، چونکه دوهمیان پیوهسته به قهبارهی پاشهکهوتهکانهوه، نهگهر باجهکه بیته هوی کهمی ونهوی داهات، نهمه دهبیته هوی کهمی ونهوی پاشهکهوت.

چوارهم: کاریگهری باج له گهیشتن به سهقامگیری نابووری

باج بهگشتی کار دهکات بو بهدهستهینانی سهقامگیری نابووری، جا چ بو چارهسهرکردنی پاشهکشه یان چارهسهرکردنی هه لاوسان.

- رۆلی باج له حالتهی هه لاوسان: گومانی تیدا نییه رۆلی باج به کارکردن بو کهمکردنهوی هیزی کرینی زیاده دیاری دهکریت، واته کارکردن بو کهمکردنهوی کوی خواست و نهمش تهنها به زیادکردنی باجی نیستان یان... سپاندنی باجی نوی.

- سهبارت به رۆلی باج له حالتهی داکشان: داکشان به زیادکردنی خهر جیهکانی حکومت و کهمکردنهوی باجهکان چارهسهر دهکریت به نامانجی بهر زکردنهوی خواستی راستهقینه بو نهو ناستهی که دامهزراندنیکی تهواو بهدهستهینیت، یان به واتایهکی تر کارکردن بو دروستکردنی هیزی کرین لهگهل... نامانجی نههیشتنی بوشایی داکشان.

پینجهم: کاریگهری باج لهسهر دابهشکردن

- باج له نهجامدا دابهشکردنی خراپی داهات و سامان دهبیت نهگهر زیاتر کاریگهری لهسهر گروهه ههژار هکان ههبیت له دهولهمندهکان (له حالتهی باجی ناراسته خودا)، به پیچهوانهشوه له باجی راسته خودا، بهتایهتی باجی پیشکهوتوو، که کاریگهری لهسهر داهاتی بهر ز دهبیت، نهمش دهبیته هوی کهمی ونهوی له نایهکسانی له دابهشکردندا.

شەشەم: کاریگەری باج لەسەر ئاستی گشتی نرخەکان

پراگرتنی باج لەسەر داھاتی تاکەکان خواستیان بۆ کالاً و خزمەتگوزاری کەم دەکاتەوه، بۆیە ئاستی گشتی نرخەکان بەرەو دابەزین دەپروات، ئەمەش ئەگەر دەوڵەت داھاتی باجەکە نەخاتە سوورەوه (دانەوهی قەرزى دەرەکی، دروستکردنی یەدەگی دارایی) بەدەست دێت. ، بەلام ئەگەر ئەم داھاتە لە رێگەی خەرجییە گشتیەکانەوه بگەڕێتەوه بۆ سوورانەوه (کەرنی کالاً و خزمەتگوزاری یان مووچە بۆ کرێکاران) بۆیە دابەزینی ئاستی گشتی نرخەکان بە کردەوه بەدەست ناهێنرێت.

لە راستیدا هەر باجێک کە بەسەر کالایەکی دیاریکراودا دەسەپیندرێت کاریگەری لەسەر نرخەکەى هەیه، چونکە مەیلی بەرزکردنەوهی نرخەکەى بە پری باجەکە هەیه، بە تەواوی یان بەشێکی

3- کاریگەرییە ئابوورییەکانی قەرزى گشتی

قەرز سەرچاوەیەکی قەرزە کە کاریگەری لەسەر بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسى هەیه و کاریگەرییەکانی لە قۆناغیکەوه بۆ قۆناغیکى تر دەگۆرێت، لەسەر ئەم بنەمایە باس لە کاریگەرییەکانی دەکەین لە قۆناغى سێیەمی قەرزەکەدا:

• لەکاتی بەشداریکردن لە قەرزەکەدا

• لە کاتی خەرجکردنی قەرزەکەدا

• کاتی قەرزەکە دەدرێتەوه

قۆناغى یەكەم: کاریگەرییەکانی پرۆسەى گریبەستکردن (قۆناغى گریبەستی قەرز)

بەشداریکردن لە قەرزەکە دەتوانێت یان لە ناوخۆدا بێت، واتە لە ئابووری نیشتمانییەوه، یان لە دەرەوه، لە سەرمايەى دەرەکییەوه بێت، ئەگەر قەرزەکە ناوخوازی بێت لە ئابووری نیشتمانییەوه، واتە پیشکەشکردنی بۆند لە بازاری نیشتمانیدا، ئەوا ئەم قەرزکردنە یان ئەنجام دەدرێت لە تاکەکان، پرۆژەکان، بانکە بازرگانییەکان، یان بانکی ناوەندی.

1- کاریگەری قەرزى ناوخوازی لە قۆناغى گریبەستکردندا

أ- کاریگەرییەکانی قەرزکردن لە سەرمايەى تاییبەت و فراوانبوونی قەرز:

ئەگەر دەوڵەت پەنا بۆ سەرمايەى تاییبەت ببات، بەزۆری تاکەکان لە پاشەکەوتەکانیانەوه بەشداری بۆندەکانی قەرزى گشتی دەکەن و چاوەڕێی وەبەرھێنان دەکەن، لەم حالەتەدا قەرزەکان کاریگەرییان لەسەر پاشەکەوتکردن و وەبەرھێنان

دهبیت، سهارمت به بهکار هیټان، کاریگریه کی زوری لهسهر نابیت مهگهر بۆندهکان سوودی هاندرانه لهخو بگرن لهم حالتهدا تاکهکان بهشیک له داهاتهکانیان بۆ بهکاربردن تهرخان دهکریټ بۆ کریټی بۆند، سهارمت به وهبهر هیټانی تایبیت، کاریگریه نهرینی لهسهر قهبارهی قهرز مهکان دهبیت چونکه قهرز مهکه بهشیک لیټراوه له... لهو پارانهی که بۆ وهبهر هیټان تهرخان دهکریټ. سهارمت به پاشهکهوتکردن، نهگهر بۆندهکان و مهرجهکانی قهرز هاندان بۆ تاکهکان لهخو بگرن، وهک بهرزکردنهوهی ریژهی سوود، لهو لهم حالتهدا لهو پارهییهی بۆ پاشهکهوتکردن تهرخانکراوه بۆ کریټی بۆند بهکارده هیټریت و بهم شیوهیهش رهنگدانهوهی نهرینی دهبیت لهسهر وهبهر هیټانی تایبیت، لهمهش دهبیته هوی دابهزینی ههلاوسان بارودوخ.

ب- قهرزکردن له دامهزراره قهرزییهکانی دهولت:

لهگهر دهولت پهنا بۆ لهو دامهزراره ببات، مانای وایه جگه لهوهی که تاک و دامهزراره مهیانه، هیزی کریټی نوی زیاد دهکات، لهمهش بهنده به ماملهه دهولت بۆ لهو پاره قهرزکراوانه دهولت، واته فراوانبوونیک له قهرزی بانکیدا دروست دهکات، لهم توانایه پهیوهسته به تیکهلبوونی چهندن هۆکار که گرن گترینیان بریتین له:

- خواستی راستهقینهی تاکهکان بۆ دانانی پارمهکانیان له بانکهکان
- تا چهند تاکهکان نامادمن لهم بانکانه قهرز بکن
- بانکهکان یهدهگهکان دهپاریزن که کهمتره له بههای وهبهر هیټانی لهسلی و لهمهش به رهزامهندی بانکی ناوهندی بهدهست دیت

بهلام لهم توانایه بۆ دروستکردنی وهبهر هیټان بههوی چهند هۆکاریکهوه سنوورداره، لهوانه:

- بلاونهبوونهوهی هۆشیاری بانکی لهنیو تاکهکاندا
- مهیلی تاکهکان بۆ کوکردنهوهی پاره
- سیاسهتی دارایی نالهبار

قهرزکردن له دامهزراره قهرزییهکانی دهولت کاریگریه پوکانهوهی نییه چونکه لهو پارانهی که لهم دامهزراره بۆ کریټی بۆند (سند) بهکاریده هیټان، گوژمهه پارهی نوی که له فراوانکردنی قهرز مهکانهوه سهر ههلهدهن و نهک لهو پارانهی که بۆ چالاکییه ئاساییهکانی دامهزراره که تهرخانکراون.

لیزهوه تیدهگهین که وهبهر هیټانی تایبیت کاریگریه قهرزی گشتی لهسهر نییه لهگهر پارهی قهرز مهکه له فراوانکردنی قهرزهوه بیت، بهلام به پیچهوانهوه کاریگریه فراوانخواری دروست دهکات.

ت- قهرزکردن له بانکی ناوهندی: قهرزکردن له بانکی ناوهندی کاریگریه فراوانخواری ههیه، چونکه لهو بیره پارهییه که بۆ قهرزدان به دهولت تهرخانکراوه، جگه له توانای کریټی بهدهستی تاکهکانه، ههر بویه کاریگریهکانی فراوانخواری، قهرزکردن له بانکی ناوهندی بهکار دیت بۆ چار مسهرکردنی دۆخه ئابوورییهکان، واته زیاتر رۆلی له سیاسهتی ئابووریدا دهگرتیت نهک تهنه چار مسهری کورتهیټانی راستهقینه له داهاتی دهولتهدا.

2 - کاریگریه قهرزی دههکی له قوناغی گرتیهستکردندا:

بئ گۆیدانه لایه‌نی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی که هاوړی قهرزی دهرمکیه، تنیا له لایه‌نی ئابووریه‌وه باسی ئهم میحوه‌ره ده‌کین

قهرزی دهره‌کی و مک هر قهرزیکی تر لایه‌نی قهرزده‌ر و لایه‌نی قهرزداري هه‌یه و کاریگه‌ری له‌سهر هه‌ردوو لایه‌ن هه‌یه، بۆ قهرزده‌ر واته گواسته‌وه‌ی هیزی کرین له ولاتی قهرزده‌روه بۆ ئه‌وه‌ی بیته هیزیکی کرینی نوئ له‌به‌ر ده‌ستی... ئهم ده‌سه‌لته یان بری نه‌ختینه‌یه یان هاوتای کالاً جوړ او جوړه‌کانه، جا به‌کار بهر بیت یان بهر همدار. و مک له گریه‌ستی قهرزه‌کدا هاتووه.

ئه‌گه‌ر له شیوه‌ی پاره‌ی کاشدا بیت، ئهمه به مانای به‌هیزکردنی هیزی کرینی ناوځویه به دراویکی نوئ که ریژه‌ی پاره‌ی ناوځویی زیاد ده‌کات، ئهمه‌ش یارمه‌تی ولاتی قهرزدار ده‌دات بۆ چاره‌سهرکردنی پاشه‌کشه یان به‌هیزکردنی هاوسه‌نگی ته‌رازووی بازرگانی.

به‌لام ئه‌گه‌ر قهرزه‌که له شیوه‌ی کالای به‌کار به‌ردا بیت، ئهمه بهو مانایه‌یه که کار ده‌کات بۆ که‌مکردنه‌وه‌ی نرخ‌ی کالاکانی به‌ر ده‌ست له ناوځودا، واته بۆ چاره‌سهرکردنی دۆخی هه‌لاوسان.

ئه‌گه‌ر ئه‌و کالایانه‌ی له‌گه‌ل بری قهرزه‌که هاورده ده‌کرین بهر همدار بن، یارمه‌تیده‌ر ده‌بن له زیادکردنی بهر هه‌می نیشتمانی و دروستکردنی داها‌تی نوئ له ریگه‌ی وه‌به‌ر هینانه‌وه.

قو‌ن‌اغی دووه‌م: کاریگه‌ریه‌کانی قهرزی گشتی له قو‌ن‌اغی خه‌رجکردنی قهرزه‌کدا:

1- کاریگه‌ریه‌کانی خه‌رجکردنی قهرزی ناوځو (له ناوځو و دهره‌وه)

قهرزی ناوځویی یان له ناوځو یان له دهره‌وه‌ی ولات خه‌رج ده‌کریت، ئه‌گه‌ر داها‌تی قهرزی ناوځویی له ناوځودا خه‌رج بکریت، کاریگه‌ریه‌ی فراوانتر ده‌بن، به تاییه‌ت ئه‌گه‌ر داها‌تی قهرزه‌که له پاره‌ی بیکار یان کوکراوه بیت.

قهرزی ناوځویی یان له ناوځو یان له دهره‌وه‌ی ولات خه‌رج ده‌کریت، ئه‌گه‌ر داها‌تی قهرزی ناوځو له ناوځودا خه‌رج بکریت، کاریگه‌ریه‌کانی فراوانتر ده‌بن، به تاییه‌ت ئه‌گه‌ر داها‌تی قهرزه‌که له پاره‌ی بیکار یان کوکراوه بیت، واته زیادبوونی خواست له‌سهر کالاکان (واته. , پاره‌ی بیکار) خه‌رجکردنی داها‌تی قهرزه‌که له ناوځو و خزمه‌تگوزاریه‌کان که له داواکاری ده‌ولته‌وه‌ه سهر هه‌لده‌من زیادبوونه‌که زیاد ده‌کریت بۆ داواکاری پیشووی تاکه‌کان، که واته زیادکردنی پاره‌کانی تاکه‌کان، و ئهمه‌ش له بهرامبه‌ردا ده‌بیته هۆی زیادبوونی بانکی قهرز، جگه له‌وه‌ی که ئه‌و بوندانه‌ی که تاکه‌کان له‌به‌ر ده‌ستیاندایه ده‌توانریت له بانکه بازرگانیه‌کان قهرز بکریت، ئهمه‌ش زیادبوونی فراوانتر له قهرز و له دا‌بینه‌کردنی پاره‌دا دروست ده‌کات.

ئه‌گه‌ر ئهم زیادبوونی خواست له‌سهر کالاً و خزمه‌تگوزاری له‌گه‌ل زیادبوونی بهر هه‌مه‌یناندا بیت، هیچ کیشه‌یه‌ک نییه و به‌پچه‌وانه‌شه‌وه ده‌بیته زیادبوونی بهر هه‌می نیشتمانی، ره‌نگه هه‌ندیک ولات به‌تاییه‌ت ولاتانی تازه‌په‌یگه‌یشته به‌هۆی بیتوانایانه‌وه توشی کیشه بین بۆ دا‌بینه‌کردنی ئهم زیادبوونی خواسته، که ده‌بیته هۆی به‌رزبوونه‌وه‌ی نرخه‌کان که له ئه‌نجامدا ده‌بیته هۆی هه‌لاوسان.

به لآم نهگه داهاتی قهرزی ناوځو له دهرهوهی ولآت خهرج بکریت (و نهمه به دهگمن روودهات)، نهوا لهم حالتهدا رکاربهری کهرتی تابهت و تاک و خواست لهسر کالآ و خزمهتگوزاری ناکات، بهلکو ههنديک جار دهبته هوی دابهزینی نرخهکان و دهبته هوی وهستانی نابووری (داکشان)، و نهمش لهو راستیهوه سرچاوه دهگرت که زوریک له خاوهن بوندهکان که قهرزهکه دروستکراوه، که به کهیسکی وهبههینان دزمانن و بوندهکانیان نهفوستهوه، و پینان باشه بیانیهلنهوه.

2- کاریگهریهکانی خهرجکردنی قهرزی دهرهکی له مالهوه

کاریگهریهکانی بهیپی لایهنهکانی خهرجی قهرزهکه دهگوریت، قهرزی دهرهکی یان له ناوځودا له شیوهی خهرجیهکانی حکومت بو پروژهکانی بهرهمهینان و خزمهتگوزاری خهرج دهکرت و نهمش له بهرامبردا دهبته هوی زیادیوونی خواستی راستهقینهی کالآ و خزمهتگوزاری جگه له... داواکاری تاکهکان، که دهبته هوی دځی ههلاوسان نهگه دهولت ناماده نهبیت بو نهوه، یان بری قهرزهکه دهوانیت بچته بازاری ناوځویی له شیوهی کالآ و خزمهتگوزاری بهکاربهری یان بهرهمدار نهگه له شیوهی کالآی بهکاربهردا بیت، نرخی کالآ ناوځویهکان کهدهکاتهوه، به لآم نهگه له شیوهی کالآی سرمايه (وهبههینان) دا بیت، نهوا دهبته هوی زیادیوونی بهرهمی نیشتمانی، و قهرزهکesh لهوانیه بو راستکردنهوهی ناهاوسهنگیهک بیت له بالانسکهدا پارهدان.

قوناغی سی یم: کاریگهریهکانی خزمهتکردنی بارگرانی دارایی قهرزه گشتیهکان (قوناغی گهراندنهوهی قهرز)

1- کاریگهریهکانی دانهوهی قهرزه ناوځویهکان

نهگه دهولت قهرزی ناوځو له باج (سهرچاوهی سهرهکی داهاتی گشتی) بدات، نهمه بهو ماناییه که بهشیک له داهاتی باجدهران دهبردیت و دهگوردریت بو پارهی دابهشکراو بهسر بهشداربووان (قهرزدهرکان)، کاریگهریهکانی نه دابهشکردنه بهنده بهوه که چون. سودمندان پارهکانیان بهکاردههینن، نهگه بو بهکاربردن خهرج بکریت (و نهمش به دهگمن روودهات)، نهمه مانای نهویه نهمه خواست لهسر کالآی بهکاربهری زیاد دهکات، نهمش دهبته هوی بهرزبوونهوهی نرخي نهو کالآیانه، یان له نیوان بهکاربردن و وهبههیناندا دابهش دهکرت، نهوا... زورجار سودمندان به قهرزدان به دهولت وهبههینان دهکاتهوه، و کاریگهریهکانی پهيوهستن به چونیتهی دابهشکردنی قهرزه نوییهکهی دهولت، یان لهوانیه سودمندان ی بری قهرزهکه ناراسته بکات بو وهبههینان.

له پروژهی بهرهمدار یان خزمهتگوزاریدا نهمه به مانای زیادیوونی پاشهکهوتی تاکهکان دیت، نهمش دهبته هوی کهمیوونهوهی ریژهی سوود، نهمش هاندهری بهرهمهینان دهبیت بو چونه ناو پروژهی نوی، سهبارت به ناستی بهرهمی نیشتمانی، باجهکان نهگه ناراستهوخو بن، زورجار کاریگهرییان لهسر دهبیت داهاتی سنوردار سنورداره بهو کهسانهی که داهاتیان زوره و نهگه نه کهسانه مهیلان بو کورکردنهوه ههبت، نهمه بهو ماناییه که نهمه دهبته هوی دابهزینی نرخي نهوت.

2- کاریگهری دانهوهی قهرزی دهرهکی

قهرزی دهرهکی دهبته هوی بارگرانییهکی راستهقینه لهسر نابووری نیشتمانی ولآتی قهرزهوگر، بهو پییهی دهبیت سهرهکی قهرزهکه بگه پینتهوه لهگهل نهو سوودهی که لیهوه دینه ناراه، نهمش پیوستی به لیبزینی بهشیک له توانای کرین له بهکاربهری یان وهبههینان له ناوځو و گواستهوهی بو دهرهوه ولآت له جیهجیکردنی نهکهکانیدا، نهمش به واتای لیبزینی بهشیک له بهرهمی نیشتمانی بو حسابی قهرزدهرکان، بیانیهکان، که له نهجامدا بارگرانییهکی قورس

لهسهر دولت دروست دهکات، مهگهر زیادهووی له کالاً و خزمهتگوزارییهکانی پښویست له دهرهوهی ولات ههینت که دولتهی قهرزدهر بتوانیت بو بدهستهینانی نهو دراوانهه که پښویستن بو گهراندنهوهی قهرز مکان لهسهر بالانسی پارهدان، پښویسته ناماژه بهوه بکریت که توانای دولته بو گهراندنهوهی قهرز مکان به سروشتی ههناردهکردنی و رادهی نهرمی خواست لهسهریان له لایهک و له لایهکی دیکهوه به قهبارهه... قهرز، ریژهه سوود و مهرجهکانی، و یهدهگی بهردهستی زیر و دراوه بیانیهکان که له مامله نیودهولتهتیهکان وهرگیراون.

بویه پښویسته قهرزه دهرهکییهکان ناراستهه زیادکردنی وهبههینان و بهرزکردنهوهی ناستی داهات و بهرهههینانی کالای پښویست له دهرهوهی ولات یان نهو کالایانه بکریت که بازاری ناوخویی تیر دهکن به مهبهستی پاشهکهوتکردنی دراوی بیانی.